

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 2.

Lördagen den 18 Januari

1845.

Den Mosaiska Kosmogonien.

(Bortfättning).

Man kunde antaga, att den stora mängden af större och mindre, genom rullning afrundade stenar och klippblock, som finnas kringkastade på Skånes och Norra Lyslands slätter, och till hvilka äfven hör den berömda "Schwedenstein," som äfwen i det afseendet gör skäl för sitt namn, att den är ett löryckt stycke från de Swenska granitbergen, blifwit utsprängda genom den partiela flod, som är känd under namn af den Cimbriska, om icke andra omständigheter ögonsekligt hänförde dessa urbergsklippers lösflitning till en allmän werldsfloed, som åtminstone inom vår werldsdel gått i riktningen från norr till söder, hwilket dock icke hindrar, att den på andra trakter af jorden kunnat gå i andra riktningar. De wattenansamlingar, som efter flodens aflöpp qwarstannat i fastlandets fördjupningar, genombröto efterhand, somliga förr, andra sedan, sina fördämningar, och sålunda uppkommo dessa inom det förnyade människoslägtets tidsålder fallande partiela öfverswämningar, den allmänna flodens efterspel — ett fenomen som ännu i smått upprepar sig, såsom då t. ex. för icke länge sedan en på alla sidor af bergshöjder innestängd sjö i Schweiz genom en hastigt påkommen tillwert i sin wattenmassa sprängde sin naturliga damm och på en gång utgjöt hela sitt wattenförråd öfwer låglandet i dess gränslag, hwarwid en förre landsträcka med flera byar i grund förstördes. Grekernas urhistoria känner icke mindre än tre sådana wattenflöden, neml. den Ögyfiska floden (enligt Varro 1400 år före Roms grundläggning eller 2152 f. Chr.), hwilken måhända sammanfaller med Swarta hafwets genombrött, den under Inachus (enligt Varro 1100 år f. R. g. = 1852 f. Chr.), samt den Deukalioniska (enligt Solinus 600 år efter den första eller 1552 f. Chr.,

hwilken sistnämnda tidsuppgift temligen noga sammanträffar med den Pariska marmortrönikans — en på Paros funnen inskrift i marmor, från 3:de sekl. f. Chr., innehållande en trönika, som går 13 sekler tillbaka, numera förwarad i Oxford och deraf kallad marmor Oxoniense — som utsätter Deukalions flod på en tid, swarande mot året 1521 f. Chr.) Dessa på olika tider inträffade partiela öfverswämningar förutsätta den allmänna floden. Nu försäkrar wiserförligen Bretschneider i ett "Sendschreiben an einen Staatsmann," att en allmän wattenflod, som skulle hafwa öfwerstigit jordens högsta berg, är en matematisk omöjlighet. Men det är en moralisk omöjlighet att tro denna försäkring, sedan man af fadret, och dertill de berömdaste, sådana som Cuvier, Humboldt, Buckland o. a. bewisat både möjligheten och werkligheten af en allmän flod, som öfwerstigit Himalaja och Anderna, och som inträffat på en tid, då de med menniskan samtida högre djuren, hwilkas släkten ännu lefwa, redan funnos på jorden. "Jag tror," säger Cuvier, "med de Buc och Dolomieu, att om något resultat af geologien står fast, så är det detta, att ytan af vår jord har undergått en stor och hastigt påkommen omhwalfning, hwars epoch icke kan räcka mycket öfwer 5 eller 6000 år — och att efter denna revolution det ringa antal individer, som undkommit denna katastrof, å nyo utbredt och förökad sig på den upptorkade jordytan." Huru högt denna flod stigit, derom må den utmärkte Buckland tala: "De granitblock, som från höjden af Montblanc blifwit öfversförda till Juraberget, skulle icke hafwa kunnat bortföras från detta högsta Europeiska berg, från hwilket de härstamma, hade icke detta berg blifwit satt under watten. Alperna och Karpatherna och alla andra bergstrakter i Europa, hwilka jag besökt, bära i gestalten af sina toppar samma spår att hafwa lidit af wattenets wald,

som höjderna på jordens lägre trakter, och äfwen i deras dalar, ehwar något rum war dertill, fann jag öfwerallt den diluialiska vräkstenen, som är nedanföre på slätterna och som ganska tydligt åtskiljer sig från den postdiluvianiska rullstenen af bergsströmmarne. Väl har man i Europa på Alpernas höga vräkstenbankar icke funnit några djurben, men i Amerika har i jättelagret nära wid Santa Fe de Bogota 7800 fot öfwer hafwet Mastodonten blifwit funnen, och ett annat species af samma genus fann Humboldt på en höjd af 7200 fot i trakten af Quito, wid Zimbaburaras vulcan. Slutligen har Kapten Webb af de chinefiska Tartarerna köpt häst- och hjortben, hvilka hade nedfallit med snöslavinerna från höjden af Himalaja, så att invånarne ansågo dem för ur skarne fallna demonben. Den höjd, från hvilken de nedfommo, kunde uppskattas till 16,000 fot. **Följaktligen måste på den tid, då jorden redan war bebodd, nödwändigt en wattenflod hafwa gått öfwer de högsta bergspetsarne på vår planat.** Det ligger således, twertemot hwad man någonsin funnat förmoda, icke den minsta öfwerdrift i den Indiska sagans berättelse om räddningsseppets landning wid den högsta spetsen af Himawan, således ännu mindre i biblens uppgift om des landning på Ararat. Men, säger man, hwart hafwa då lemmingarne af de i floden förgångna menniskorna, äfvensom af hela det första menniskoslägtet, tagit vägen? Hårtill kan man först och främst svara, att bristen på fossila menniskoben just är ett ytterligare bewis på menniskoslägtets ringa ålder. I de yngsta slötsbildningarne, äfvensom i de ännu yngre alluvierna, för att icke tala om de äldre formationerna, har man wäl funnit otaliga qwarleswor af djur, men inga af menniskor, hwaraf följer att wid de yngsta bergsbildningarnes och wid det äldre alluivialandets daning menniskan ännu icke varit till. Men här af följer dock för ingen del, att ju icke menniskor hafwa funnits på jorden före den sista allmänna floden. Att hittills inga menniskoqwarleswor blifwit upptäckte, som med säkerhet kunna hänföras till den antediluvianiska werlden, låter enligt Cuvier förklara sig deraf, att det äldsta menniskoslägtet varit föga utspridt, och att de trakter, der det bör hafwa wistats, Armenien och des grannländer, ännu icke blifwit geognostiskt undersökta. Dock anser Schlotheim i sin "Petrefaktenkunde" de i grottan wid Köstritz i Elsterdalen uti gipsremnor funna menniskoben, som tydligen blifwit ditswämmade af en wattenflod, wara af antedi-

luvianiskt ursprung. De förekomma tillsammans med ben af daggande landtdjur så wäl från fornwerlden som från den nuwarande, hwaraf likwäl icke följer, att de menniskor, hvilka dessa ben tillhört, lefwat på de ställen, der deras qwarleswor träffats, tillsammans med de djur, af hvilka ben der förekomma. Sannolikt blefwo alla dessa wareser såsom lik ditsförda af en stor flod, hvilken affatte dem i gipsens klyftor, som sedan uppfylldes af wattenets lersällningar. Derigenom förklarar, hwaraf icke hela benrangel, hwarfen af djur eller menniskor, der förekomma, utan endast spridda ben och benstycken. Fornwerldens djurben lågo således redan en längre tid begrafna, då en stark flod, som uppref marken, bortförde dem och sålunda blandade dem med den sednare skapelsens lemmingar, hwarefter de, jemte dessa, affattes på de ställen, der flodens häftighet fått tillfälle att sakta sig. Det må förhålla sig härmed huru som helst, det står dock fast som det ounderrägliga wetenskapliga slutresultatet, hwad Cuvier uttalar i dessa ord: **När man noga undersöker hwad som har tilldragit sig på jordens yta, sedan hon för sista gången blef torr och continenterna i de något högre belägna delarne erhöllo sin nuwarande form, så ser man tydligt, att denna sista hwälfning och fölaktligen äfwen bildningen af de nuwarande menfkliga samhällena icke kunna wara mycket gamla. Detta är ett af den förnuftiga geologiens resultat, som tillika allrabäst är bewisadt och allraminst wäntades, ett så mycket wärdefullare resultat, som det genom en oafbruten kedja sammanbinder naturen med folkens historia.** Denna beundransvärda öfwerensstämmelse mellan wetenskapen och uppenbarelsen i affeende på menniskoslägtets urhistoria skola wi äfwen sinna bekräftad i affeende på jordens, hvilken wi nu gå att betrakta.

Uppenbarelsen lærer, att ljuset skapades före solen. Detsamma lærer och wetenskapen. Ännu på Buffons tid trodde de naturkunnige, att solen war ett eldhaf. Numera wetä de, att solen är liksom jorden en mörk kropp, men på 556 mils afstånd omgifwen af en ljus-atmosfer, som upplyser både solkroppen sjelf och planeterna med deras drabanter. I fullkomlig öfwerensstämmelse härmed gör skapelseurkunden en bestämd skillnad emellan det på första dagen skapade **ljuset** (ör) och det på sjerde dagen skapade eller rättare utbildade (asåh, icke barå) **stället för ljuset** (maör, **ljusafstake, ljusvehikel**). Solen är icke sjelf ljuset, men hon bär ljuset. Så lærer wetenskapen och Skriften ge-

mensamt. Att det gafs en tid, då ljuset fanns, men ännu icke solen och stjernorna, är också bådas öfverensstämmande lära. **Ljusets uppträdande är det första factum i himmelens och jordens historia.** Det är detta, som Skriften förkunnar, det är och detta beundransvärda resultat, som först den nyaste vetenskapens ansträngningar förmått upphimma, men hwarest den också erkänner sin yttersta gräns. Vid Skaparens: **Warde ljus!** stannar den menliga forskningen. Derbortom är det absoluta Intet, der är urnatten, der icke blott jorden, utan äfwen himmelen, är öde och tom, och mörker ligger på ryndens djup. Men öfver icke warandets gränslösa ocean swäfvar Guds Ande, lefwandegörarn, fruktbar med tingens frö. En blirt genomwäfer den ewiga nattens tystnad. **Lifwet framstår såsom ljus.**

Och Gud såg ljuset, att det war godt. Då skilde Gud ljuset ifrån mörkret, och kallade ljuset dag, och mörkret natt. Och wardt af aften och morgon den första dagen.

Men en dag är för Herran som tusende år, och tusende år såsom en dag. Wi äro från i går, och hwem kan med tanken fatta de otaliga tidsåldrar, som föregått vårt släctes uppträdande? Detta bör dock icke hindra oss, att wid vetenskapens hand besöka de höjder och djup, der Skaparen sjelf skrifwit himlens och jordens historia, icke för att vara skrinslagd, utan för att läsas af förnuftiga wäsen. Ty fastän tids- och rumsmåtten äro obestämbara, så är dock saken genom sjelfwa sin höghet enkel och lätt att förstå; ty "allt det höga är enkelt, ett barn kan fatta dess mening." Icke behöfwer man frukta, att man någonsin skulle kunna tala för högt om Skapelsens under. Det djerfwaste, ett meniskt språk förmår utsäga om storheten i Guds werk, är dock, såsom Skriften säger, blott en hwifning emot åskan af Guds wäldighet.

Det war en tid, då man trodde att det stjernsystem, hwars milliarder solar tindra emot oss från wintergatan, och i närheten af hwars medelpunkt den fixstjerna befinner sig, som wi kalla vår sol, utgjorde werldens allt. Men sedan Herschels snille bewäpnat astronomens öga med de fjerran träffande teleskoper, genom hwilka menniskobliden fått tillfälle att intränga i förut obefanta djup af werldsrymden, har det wisat sig, att den grupp af solsystemer, i hwars midt vårt eget har sin plats, är blott en af de många boningarna i det stora Fadershuset, och att rymden på sidorna derom är uppfyllt med otaliga andra dylika

stjernsystemer, hwilkas matta skimmer flämtar hitöfwer från ett så omätligt fjerran, att de wisa sig blott såsom bleka ljusstöcken, af hwilka somliga kunna med tillhjälp af de starkaste fjerrglas upplösas i en tallös mängd af stjernor, tätt hopträngda såsom i vår wintergata, andra deremot icke kunna det. Flere af de sistnämnde äro genom den egna beskaffenheten af sitt ljus tydligt utmärkta såsom sådana nebulae, hwilka genom intet teleskop, wore det än tusen gånger starkare, låta sig upplösa i åtskilda stjernor, och det af den orsaken, emedan de icke bestå af skilda stjernor, utan utgöra blott en homogen ljusdimma, hwars elementer ännu ej condenserat sig till skilda werldskroppar. Dessa oupplösliga ljusdimmor äro att betrakta som outvecklade werldar, hwilkas grundämnen ännu befina sig i chaotisk sammanblandning. Genom en rad af observationer, anställda förnämligast af den yngre Herschel på flera tusen sådana werldstöcken, har man blifwit i stånd att följa dessa werldar i alla deras särskilda utvecklingsstadier ända till fullkommandet, liksom, för att nyttja Littrows ord, en uppmärksam betraktare, när han inträder i en stor trädgård, der han öfverskådar tusendetalis werter af mångfaldiga slag och af hwarje ålder, utan att med besvär behöfwa följa enhwar från dess uppkomst till dess undergång, likwäl i graderna af deras wert ser deras olika utveckling. Somliga af dessa werldstöcken äro oregelbundna och sönderlitna, såsom den märkwärdiga nebulosan i Orion, hwars form man förlitnat wid öppningen af ett djurs gap, och hwaraf en del är owanligt klar, en annan mycket blek och matt, och ännu en annan del ganfsa mörk, så att den öfwegår till fullkomligt swart, under det den ljusaste delen tyckes icke så mycket glänsa med ett ständigt ljus, utan sladdra med rörliga lågor. De mörka ställena äro skarpt skilda från de ljusa, och dimman står i sammanhang med en mängd större och mindre stjernor, hwilka alla skimra med ett ganfsa dystert sken och äro omgifna med egna dimmosferer. Att de formbildande krafterna i denna werldsmassa äro i ett häftigt arbete, kan man sluta af de förändringar i dimmans form, hwilka man redan warseblifwit, sedan man först började anställa observationer på densamma. Andra töcken äro ringformiga, så att en rund ljus kärna är på något afstånd från sina kanter omgifwen af en concentrisk dimring. Saturni ring är analog med denna företeelse, fastän i oändligt mindre scala; ty den från werldstöcket utslungade ringen är af sideraliskt, men Saturni ring blott

af planetarisk art. Hos andra werldstöcken har utbildningen fortskridit till formen af dels elliptiska, dels cirkelrunda kärndimnor, i hvilka ljusets intensitet tilltager emot centern, och så fortgår det genom mångfaldiga mellangrader ända till dessa fullkomligt utbildade stjernindimnor, som utgöra ett system af otaliga stjernor, allt tätare sammanträngda emot medelpunkten, ehuru deras verkliga ömsesidiga afstånd efter analogien måste antagas vara minst lika så stort som t. ex. i vår vintergata afståndet emellan solen och närmaste fixstjerna, hwad man kallar en stjernafstånd eller 4 billioner mil. Huru mycket större måste icke då afståndet vara vintergatorna emellan! Herschel antager afståndet mellan vår vintergata och dess närmaste granne till minst tiotusen stjernafstånd eller fyrtiusen billioner mil, och han tillägger, att om vi från något af de andra stjernsystemerna, hvilka wisa sig för oss såsom swaga ljusmoln, åskådade vår egen vintergata, denna icke skulle wisa sig större än under en seconds winkel och således nära nog bli alldeles osynlig. Huru mycket större än vår vintergata måste då icke många bland de öfriga vara, då de, oaktadt ett sådant afstånd, ofta ännu wisa sig under en diameter af flera minuter! Här skannar den driftigaste inbillningskraft, slagen af häpnad öfwer sin egen oförmåga att mäta blott en oändligt liten del af detta hela, der, såsom skalden sjunger, "par delà l'Infini — l'Infini recommence."

Af de ofwan i forrhet angifna kunskapsrönen, sammanhållna med den heliga Skrift, utvecklar sig sjelfmant följande enkla föreställning: Den första materien, i alla små atomer sjelflysande och likformigt utbredd i werlderymden, sjelf uppkommen i ett ögonblick genom Skaparens allmaktswilja, utbildade sig efterhand till ett kosmiskt helt efter de lagar, hvilka Guds ordnande skaparwisshet nedlagt i urmaterien. Den grundkraft, som sammanbindande och formbildande genomgår hela Universum, är attractions- eller tyngdkraften. Genom dennas werkan förorsakades en förtätning af den lysande urmaterien omkring wisja centralpunkter. Den till en början sammanhängande och i rymden oändligt utbredda chaotiska urdimman sönderstlets och de åtskilda delarna drogo sig tillsammans hwar och en omkring sin medelpunkt, lemmande emellan sig det toma och mörka rummet, från hwilket den strålände materien dragit sig tillbaka. Så skilde Gud ljuset ifrån mörkret. Härmed öfwerensstämmer det astronomiska rönnet, att himmelens botten är djupt svart och alldeles stjern-

fri i granffskapet af de ljusa werldstöcken. Det är urnatten, den öde och toma, som skymtar fram mellan de ljusa regionerna af warandets lif. Men urdimmans sålunda afföndrade delar utbildade sig småningom hwar för sig till ett stjernsystem, och följaktligen alla tillsammans till ett system af stjernsystemer eller vintergator, ett träd i den stora werldsskogen. Grenarne på hwarje sådant werldsträd äro de olika stjernsystemer, som tillsammans utgöra ett helt för sig, och löfwen på dessa grenar äro de särskilda solsystemerna i hwarje stjernsystem, hvilka uppkommit efter samma gemensamma grundlag, som werkat de större bildningarna. Ty äfwen inom de mindre organismerna skilde Gud ljuset ifrån mörkret. Den sjelflysande materien fördeltes inom hwarje stjernsystem i en otalig mängd från hwarandra söndrade ljusmassor, hvilka genom det wid de mörka elementerna bundna ljusämnets successiwa frigöring och sammandragning omkring sitt centrum bildade de olika solsystemerna. Det närmare förloppet af vårt solsystems utbildning — men hwad som gäller om detta, gäller äfwen om alla de öfriga, med det undantag att centrum i åtskilliga af de öfriga solsystemerna är en dubbelstjerna, stundom äfwen en tre- och flerdubbel, af hvilka dock den ena är den egentliga central-solen, som liksom vår lyser med ett hwitt sken, under det de öfriga hwälfwa sig omkring henne såsom drabanter och lysa med ett färgadt ljus, blått, grönt, orangegult, purpurfärgadt, o. s. w. — har Laplace förklarad genom följande högst enkla och åskådliga theori.

(Fortsättes.)

Lund, Upsala og Stockholm i Sommeren 1842.
 Nogle Blade af en Dagbog med et Tillæg
 om den skandinaviske Genbed af C. Mol-
 beach. Kiøbenhavn 1844.

(Forts. och Slut.)

Så yttrar sig Herr Molbech om den Swenska literaturen under Gustaf den tredjes tidehwarf. Man skulle kunna anse det obilligt att wi fästa oss wid en titrad af så litet omfång, som den wi nyss citerat, men Herr Molbech är sjelf dertill skulden. "Det wil let bemærkes," säger han, "at jeg slet ikke (maaskee paa et Par ubetydelige Tilfælde nær) har taget Hensyn til hwad jeg har skrevet om Sverrige for henimod 30 Aar siden. Den da udgivne udsørlige Reisebeskrivelse kan

jeg nu læse, næsten som et mig fremmedt Skrift; men jeg vil overlade til Andre, hvad jeg selv endnu saa godt som aldeles ikke har befattet mig med, at undersøge, hvorvidt indvortes Overensstemmelse eller Modsigelser findes Sted imellem hiint Bog og disse Blade."

Swad som just förundrar oss är det, att, i Herr Molbechs åsigter af den äldre Swenska literaturen, hwarken någon motsägelse eller någon grundelig kunskap hunnit arbeta sig fram på 30 år. Wi wilja icke tala om den stora ensidighet som råder sig i hans omdöme om Christinas, Lovisa Ulrikas och Gustaf den tredjes tidehvarf, ty det är en gång för alla en fix idé hos en wij historiskhets representanter, att betrakta allt en nationalitets samlis med en werldskultur såsom ett ondt. Den läsare, som icke är nog hemmastadd i den Swenska literaturens historia för att inse huru ytlig en sådan åsigt är, hänwisa wi till **Utterboms** ofwannämnda arbete i hwilket **tänkans** gedigenhet ingått i en herrlig förening med **lärdomens** risedom. Detta är den enda rätta och sanna grundeligheten. Man kan förlåta Herr Molbech att han ej eger **Utterboms** höga och snillrika åsigter; han kunde dock med sina anmärkningar öfwer Swensk litteratur bidraga till en **materiell** kännedom af densamma, att wi må få uttrycka oss. Om han också icke kunde fatta **andan** i den Swenska literaturen, andan sådan som den i yttre facta finnes förkroppsligad, så kunde dock "**Hans** Bogbinde" få ut sin rätt. Han kunde åtminstone, genom den ensidiga grundelighetens slit och omhugsan, bewisa, att han varit och är berättigad att gifwa sig in på ett område som icke tål wid att lättfönnigt behandlas.

Det torde wäl som ett axiom kunna antagas, att den, som will agera domare öfwer ett folks litteratur, måste känna det språk på hwilket samma litteratur är affattad. Han måste, om han will räknas till wetskapliga kännares antal, icke allenast på ett ungefär kunna gissa till hwad en mening innehåller, han måste hafwa en bestämd och redig kunskap äfwen i språkets grammatiska former. Wisserligen säger Herr Molbech om Swenskar och Danskar "at det hörer til de allerførste Sieldenheder, at Noget af begge Nationer er i Stand til at tale den anden Nations Sprog, uden strax at røbe sig som Fremmed ved Feil i Former og Udtale; eller at skrive Sproget, uden at begaae grove orthographiske og grammatiske Feil;" men om man också erkänner att det har sina stora swårigheter för Swensken att tala och skrifa Danska, samt

för Dansken att tala och skrifa Swenska, så måste man dock med fog kunna begära af en literatör, som sjelf utgifwit en ordbok öfwer det ena af dessa språk, Danskan, att han åtminstone så mycket känner Swenskan, att han är i stånd att kunna affskrifa en mening, utan att begå så grofwa misstag i rättskrifningen, att de wäcka misstänka om att han ej ens wet hwad orden betyda. Wi wilja ej wara pedantiska; wi kunna gernä ursäkta om t. ex. ett och annat tryckfel skulle undgå hans uppmärksamhet, ty äran af att wara en komplett korrekturläsare lemne wi åt den, som derutaf är smickrad; men äro tryckfelen af den art, att de råda osäkerhet i de aldra allmänaste, mest i ögonen fallande former, former som äro bekanta äfwen för nybörjaren, så är saken betänkelig, och då måste den ensidiga grundeligheten, om hwilken wi ofwan talat och hvars egentliga styrka just borde ligga i affskriftens trohet, tillrättwiskas på sitt eget område.

Låt om oss se huru Herr Molbech, som med en mycket lärd kritisk dömmare om åldren på våra folkdansar, af hwilka "de äldste neppre gaae höiere op end til det 17 Aarhundrede, en og anden maaskee til det 16:de," affskrifwer ett tryckt Swenskt original.

"Och lungfrun hon går i dansen med röda guld-band,

Dem binder hon om sin Kärastes hand.

Och kära min lilla flicka, bind icke saa haardt,
Jag ämner jo icke att rymma bort.

Men hastigt den lilla gossen åt skogen forsvan,
Oc stackars den slickan, som icke fick mann.

Dock icke jag tänker sörja, en annen jag tar,
Nog finnas här gossar i öfverflod qvar."

Man ser i dessa åtta rader en widunderlig hopyblandning af Swenska och Danska, en hopyblandning, som gifwer oss full anledning att instämma med Herr Molbech, då han säger: "En Sprogblandning, der kun vilde tiene til begge Sprogs Fordærvelse og til at svække begges Literaturen, i Stedet for at forøge deres Værd: synes endog blot fra den litteraire Side at være et Infald, der aldrig kunde opstaae i en sund Hjerne." An se wi det Swenska å, än det Danska aa, men det som är märkeligast är, att Herr Molbech ej tyckes hafwa reda på de vocaliseringar, som äro de mest karakteristiska stillemärkena emellan Danskan och Swenskan.

Vilksom han i de rader, dem wi citerat, skrifwer ämner i stället för ämnar, annen i stället för annan, så skrifwer han, på ett annat ställe, plante i stället för planta. Har nu Herr Molbech rätt, kunde man fråga, att dömma om Atterboms "musicalste Blomsterdigte" då han wid affskrifwandet af åtta Swenska rader begär tio skriffer, samt desutom röjer, att han ej har nog säkert öra eller nog säker kunskap, för att låta den mest musikaliska och för Swenskan karakteristiska vocalen a stå i fred, utan bortbyter den emot det tonlösa e? Herr Molbech skulle, i likhet med Mag. Docens Rieg, som lofordas för det han utgifwit "En Wadstena-Nunas Bönbock" hafwa "erhvervet sig en betydelig Fortieneste af Nordisk Sprogkyndighed" om han låtit Swenskan behålla sitt a. I sanning, då man, med tanken på att Herr Molbech afhandlat "Havetkunsten," påminner sig att han äfwen skrifwit en "bock" öfwer den Swenska literaturen, hwem kan undgå att tänka på det gamla ordspråket om att sätta bocken till trädgårdsmästare?*)

Likväl påstår Herr Molbech att hans "Kundskab til det svenske Sprog og dets Literatur-Udvikling har udvidet sig i et Tidsrum, der snart omfatter en heel Generation." Man skulle wisserligen twisla på att så förhåller sig, då man ser de ofwan gjorda citaterna, men det är Herr Molbechs favorit-idé att förstå sig på Swenskt språk och literatur. "Den Julebuk ligger ham endnu i Hovedet." Måhända tänkte Herr Molbech, då han nedskref sitt Swenska stilprof, om sin kunskap i Swenskan detsamma som von Tyboes Peer tänkte om sin kunskap i Tyskan: "jeg kan, uden mig selv at rose, tale mestebels alt, hvad jeg vil, paa Tydsk, men det er dog visse Ord, som jeg ikke forstaaer; skrive kan jeg det perfect, men ikke læse det."

Herr Molbech ifrar emot att man wid Köpenhamns universitet inrättar en lärostol för den Swenska literaturen, samt att man i Danska skolor underwisar i Swenskan. — "Er det kun os," säger han, "som behöve, at en Lærestol ved det danske Universitet maa oprettes for den svenske Literatur, imedens det endnu ingen har for vor egen? — ja, at man i danske Skoler skal lære vore Børn det svenske Sprog — for tidligt nok at indpode dem den nationale Id-

mygghed tilligemed den skandinaviske Idee? Det sidste er projecteret, og hvis jeg ikke feiler, iwerkfat i enkelte köbenhavnske private Instituter. Det første er en Tanke, som for Alvor er yttret i det danske Folkeblad af en dansk Videnskabsmand og talentfuld Publicist, om hvem man kun kan antage, at den er undsluppet hans Pen i overilet Hurtighed."

Wi kunna icke inse hwilken ringaste skada skulle kunna drabba våra stamfränder genom någondera af dessa mått och steg. Atminstone har i Sverige ingen skada timat af det märkbara inslytande, hwilket den Danska literaturen, för längre tid tillbaka, öfwat på den nationalaste af våra skaldar, Tegner, eller ännu i dag öfwar genom den widsträckt public som t. ex. Heiberg och Martensen hafwa i vårt land. Holbergs skrifter hafwa nära ett sekel varit den mest älskade folkläsing i Sverige, der kunskapen i Danskan öfwerhufwud är större än kunskapen om Swenskan i Köpenhamn. Ett sådant inslytande är fullt ut så mäktigt som en privilegierad lärostols. Och ätt i privata skolor kunskap i Swenska språket meddelas Dansk ungdom, wore wäl intet att klaga öfwer, om deraf blefwe en följd, att de, som i en framtid wore bestämde att uppträda som kritiska kämpar på Skandinaviens gemensamma område, wore dertill bättre förberedda än Herr Molbech war för trettio år sedan, eller är ännu i dag. — Desutom, hwad en lärostol i Swensk literatur beträffar, har ej Herr Molbech sjelf hållit föreläsningar öfwer Swensk literatur i Köpenhamn?

Det förtryter widare Herr Molbech att man i Köpenhamn firar "Bellmanske Apotheoser." Han tror att sådant möjligen kunde wäcka löse i Sverige. Förmodligen räknar han till dessa apotheoser Heibergs tal om Bellman som komiss dithyrambifer. I sanning, sådana åsigter, som Heiberg i detta märkelige tal yttrar, de wäcka icke åtlöse någorstädes, minst i Sverige. Allt sedan Atterbom för första gången uppträdde för att lära sina landsmän rätt uppskatta vår störste skald, har ingen Swensk man framkommit med en så grundelig och så till alla delar fullständig uppfattning af denne Swenske folksångare, som den skarpsinnigaste bland Skandinaviens nu lefwande wetenskapliga Aesthetici, den snillrike, den flarsynte Heiberg. Skulle företrädeswis något bewis anföras för de båda nationernas andeliga frändskap, så wore det just detta tal, som med den gladaste öfverrasning och det mest lifliga deltagande blifwit i Sverige läst och beundradt.

*) För de Danska läsare, som ej hafwa större kunskap i det Swenska språket än Herr Molbech, torde böra anmärkas, att det Swenska *Boe* på Danska heter *Bog* och det Swenska *Boek* på Danska *Bue*.

Vi vilje för denna gången stanna. Att vi icke äro blinda för Herr Molbechs förtjenster som resebeskrifvare, det hafva vi redan antydt, men om han framdeles gifwer sig in på bedömande af Swensk litteratur eller "Nordisk Sprogkyndighed" förbehålla wi oss att med honom få tala ett ord.

C. A. H.

Akademiska Underrättelser:

Consistorium Academicum har den 13 dennes å underdånigt förslag till den wid Universitetet lediga Professionen i Kirurgi och Barnförlösningswetenskap uppfört i 1:sta rummet: **E. D. Adjunkten m. m. Doktor A. Bruzelius**, i 2:dra rummet: Anatomie och Kirurgie Professorn **Dokt. J. B. Pramberg**, i 3:dje rummet: Stadsläkaren i Carlshamn **Doktor J. A. Viborius**.

Notiser:

Billemain wansinnig. Frankrikes förträfflige Minister för allmänna undervisningen Billemain har förlorat förståndet just wid den tid kamrarna blifwit öppnade och hans wälsalighet och kraft skulle tagits i anspråk att mota Jesuiternas sträfvaanden att vinna inflytande i undervisningswäsendet. Guizot förlorar i honom den förnämste kämpen wid sin sida uti debaternas fältslag, en ypperlig talang, som afwen i öfrigt lemnat månet godt handtag till det nu rådande franska regeringsystemets fördel. Wansinnigheten yttar sig hos honom stundtals med mycken wälsamhet; då hans läkare, Hr Chaumel, wille öppna honom åder, slet han sig lös och hoppade ut genom fönstret ned på gården; — till all lycka skadade han sig ej, oberäknadt en kontusion på hakan. Denna rysliga sjukdom, som så plössligen öswerfallit den så bildade själsstarkte mannen, gifwer naturligtwis anledning till de mångfaldigaste gissningar: Man erinrar sig att Hr Billemain är uppöfvsman och författare till den af det ultramontana partiet så häftigt anfäktade undervisningslagen, man erinrar sig att Hr Eugène Sue för några weckor sedan endast genom ett underwerk undgick ett förgifningsförsök, och anför Hr Libri's exempel. Statsrådet och Professorn Libri, författare till de bekanta breswen om Jesuiterna i "Revue des deux mondes," gjorde sifflidne sommar en resa till Italien, under hwilken han plössligt sjuknade så farligt, att han endast med mycken möda kunde återföras till Paris. Sedan denna tid ledes han af en tårande sjukdom långsamt till döden, läkarne gifwa intet hopp om tillfrisknande från denna gåtolika sjukdom och tillfriskna densamma ett af dessa hemlighetsfulla långsamma gifter hwilka man känner i Italien. Märkwärdigt är, att Billemains maka blef wansinnig då hennes man första gången war Minister och förlorade sin portfölj; läkarne hade hoppats att hon skulle återwinna sitt förstånd då Hr Billemain för andra gången blef Minister,

men den skickars fru förblef wansinnig och hennes man är det nu också.

Nya Goethe'ska bref. Brevserlingen emellan Göthe och den afidne Ministern v. Voigt är för närwarande i en skomakarehustrus händer, som för intet pris ämnar publicera den. Ministerns swärdotter, Fru v. Voigt, ätwenledes redan sedan flera år tillbaka död, war skriftställarinna och såsom sådan känd under namnet Cäcilie; bland annat skref hon en mängd kritiker i "Blätter für litterarische Unterhaltung." Det oaktadt war det nästan obegripliga misödet möjligt, att Ministerns papper af en annan arswinge ansågs såsom obetydande saker och sålades såsom mafatur. Goethe's bref till Voigt följde med på den sällsamma resan genom flera butiker, tills de stingrade och litwål ännu i ansenlig mängd för närwarande befinna sig i den goda skomakarestrus händer. Hon har pieget nog för dessa blad, men hon är emwis och afwisar hwarje förslag till föryrtande deraf. Endast en af Göthes sonsoner har hon tillåtit att göra några få utdrag. Först efter dennes död, säger hon, skall stora werlden ärswa denna hennes privategendom. De bref, som werlades emellan Göthe och Storhertigen Karl August, säfker flera dokumenter af ett sällsynt umgänge emellan stad och furste, blifwa såsom bekant ännu i många år liggande under furstligt sigill. Den tillkommande generationen är det förbehållet att bryta detta sigill, äfwenom också först efter förswinnandet af alla personliga hänsyftningar på lefwande och medintresserade den der så kallade "infernaliska säcken" får öppnas, i hwilken Göthe älskade att samla sina hemligare betraktelser öfwer werlden och menniskorna.

Det rörande Heinrich Heine. I en skrifwelse från Paris dat. d. 27 siffl. Dec. heter det: Mot H. Heine har sedan kort tid härfädes ett häftigt frig i några fransyska blad, såsom **Univers**, **National** och **Charivari**, upprest sig. Besynnerligt nog angriper honom i Unvers det ultramontana prespartiet, emedan han är jude, och i National angripa honom hans förra trosförwandter, emedan han icke är dem jude nog. Här till komma nu desutom de ultra-nationalas anfall, och sålunda har det under den sista weckan från alla sidor regnat angrepp, mistänke-insinuationer och denunciationer emot Heine. Heine försmär att swära derpå, men ett stort antal af härwarande gansta aktningsswärda Tystrar af alla stånd har begifwit sig in corpore till de ofwan nämnda bladens byråer och lifligt protesterat emot dessa owärdiga anfall, hwarpå National i dag gifwer en hederförlaring. Härwarande Tystrar hafwa såsom ytterligare manifestation beslutat, att offentliggöra en adress till Heine och stads förenade uppråda emot dylika tyfsta namnets och karaktrens heder i utlandet fränkande gemena Umtriebe. Heine har för öfrigt redan haft att bestå mer än denna ena dust, och hans wäsendtliga polemiska natur bereder honom naturligtwis stads nya strider. Hans nyaste dist: "Wår Maria," cirkulerar här i handskrift och gör stort uppseende. Heine arbetar i detta ögonblick på ett större werk, som här titeln: "De menniskor, med hwilka jag lefwat," och hwilket lofwar att afgifwa ett högt intressant bidrag till wår tids memoir-litteratur.

Den 23 Dec. dog i Baireuth Grefwe v. Münster, 69 år gammal. Såsom geognost och geolog hade han ett europeiskt rykte, och såsom petrefektännare intog han afgjort första plats

fen i Tyskland. Hans skrifter och monografier bidrogo mycket till grundande af den paleontologiska vetenskapen. Han efterlemnade en samling af förtegnisar, hvilken så väl i anseende till sin rikedom som vetenskapliga halt, intager en hög rang; konstfännare, hvilka kommo till Baireuth enfem för att se den, uttalade deröfver sin beundran.

Anmälan.

Tidningen "Studier Kritiker och Notiser" kommer att fortsättas innevarande år efter samma plan som hittills. Då Red. gör denna *anmälan*, bör Red. icke draga i belänkande att uttala en under de föregående åren gjord erfarenhet af de många svårigheter, som med vidmakthållandet af en literär tidning i vårt fädernesland äro förenade. Liknande företag hafva förut mer än en gång yppat fataligheten af den publik, som från academierna kunnat ut i lifvet medföra så stort vetenskapligt intresse, att det manat till fortsatt uppmärksamhet på rent vetenskapliga företeelser. Vigten af att upprätthålla denna uppmärksamhet, äfven i en inskränkta krets, är likväl både för academierna sjelfva och för allmänheten, vida större, än att de förras medlemmar få undandraga sig försöken att vinna den senares gehör, serdeles i en tid, som allmera fordrar vetenskaplighet i lifvet, och lif i vetenskapen. Academierna få icke isolera sig, de få icke åberopa allmänhetens bristande uppmärksamhet såsom skäl till att stillaligande låta de för stat och kyrka, för konst och vetenskap viktigaste frågor inför allmänheten behandlas ur alla andra synpunkter än de vetenskapliga, och i alla andra tidningar än literära. En literär tidning är en svår uppgift — det är sant — svårigheten ligger redan antydd i namnet — "literär," och dock "tidning" — tidning, och dock literär. Den medelväg, som här låter båda benämningarne vederfaras sin rätt, ligger icke så i öppen dag, som man vid första påseendet kunde tro. Tidning måste vara tidsenlig — måste behandla ämnen, som för tiden äro af vigt och intresse. Och vår tid — *nihil humani a se alienum putat*. Nästan alla grenar på människoandens rika stamträd hafva i vår tid darrat under skakande vindkast. Också vetenskapen skall säga, hvad de grenarne mände betyda. Den, om någon, må väl veta, hvilka som ännu hafva lif, och hvilka som uttorkat till ett fallande rof för det första hugget. Kunde ock vetenskapens röst endast af ett färre antal höras i brytningen mellan hvarannan korsande opinioner, så

bör den dock *dicere et salvare animam suam*. Red. tror sig bättre än någon annan — åtminstone bättre än de, som icke lagt hand vid verket — inse de fordringar, som kunna göras på en literär tidning, och han vet jemväl, att det utstakade målet ännu icke är det uppnådda. Men då vigten af förefaget icke tillåtit honom att tröttna, då påräknade, men af oförutsedda anledningar uteblifna biträden lagt hela bördan på få händer, som dessutom varit fulla af andra göromål, så är det med så mycket mera tillförsigt han motser det kommande året, då ett förenadt biträde af vetenskapsmän af alla fack sätter Red. i tillfälle att åt tidningen gifva en omvexling, som, af brist på erforderliga arbetskrafter, hittills icke kunnat åstadkommas. Red. bör derföre nämna, att han i alla de vetenskaper, som egna sig för en populär behandling, och höra ligga inom en större allmänhets intresse, har att påräkna biträden af män, som den läsande allmänheten länge känt och aktat.

Red. anser det likaledes af vigt, att en tidning, som veckevis utgifves, kommer prenumeranterna så fort som möjligt tillhanda, hvarföre Red. önskar att requisitionerna göras genom Post-Contoren af alla dem, som ej bo i Lund eller hafva sin postgång på nämnde stad. Desse senare kunna så väl inlemna sina requisitioner som afhemta tidningen på Berlingska tryckeriet i Lund. — Och på det att detta arrangement ej måtte tillskynda mera aflägsse boende prenumeranter synnerligen ökade kostnader, har Red. beslutat nedsätta priset å Tidningen för nästkommande år till 2 R:dr 32 sk. B:co, hvarigenom priset, med tillägg af stadgadt postförvaltare-arfvode, 24 sk. B:co, hvilket vid Lunds Post-Contor är nedsatt till 16 sk. B:co för hvarje exemplar, blifver ungefär detsamma, som det hittills varit för dem, hvilka antingen fått sig tidningen på bokhandelsväg kvartaliter tillskickad, eller varit i tillfälle att requirera och afhemta densamma directe hos förra förläggaren *).

CARL AUGUST HAGBERG.

*) Anhålles att denna anmälan intages i öfrige Provins- och Stockholmstidningar.

Nr 3 af denna Tidning, utgifves Lördagen d. 25 Januari.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1845.

